

PYHÄJÄRVI MARJONIEMI

Rantakaavan muutosalueen arkeologinen tarkastus 29.6.2010

Mika Sarkkinen, Pohjois-Pohjanmaan museo

Marjoniemen alue sijaitsee Pyhäjärven kunnan Pyhäjärven lounaisrannalla Hiidenniemen luoteisosassa Pyhäjärven kirkosta noin 14 km etelälounaaseen. Alue tarkastettiin Pohjois-Pohjanmaan museon toimesta virkatyönä niin, että kaavoittajalle tuli kustannettavaksi matkakulut.

Alueelta ei ole aiempia tietoja kiinteistä muinaisjäännöksistä. Ainoa tunnettu löytöpaikka on Marjoniemen kivikautinen löytöpaikka. Tarkastuksen aikana tavattiin historiallisen ajan rakennusjäännöksiä Hyötylänlammen länsipuolelta.

Marjoniemen kiviesineiden tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa, joten kohdetta ei nähdäkseni ole syytä kaavaan merkitä. Sen sijaan löytö on syytä mainita kaavaselostuksessa. Hyötylänlammen länsipuolisen kankaan etelälaidalta tavatuista historiallisen ajan kohteista tupasija ja sen vieressä oleva kellari 1 on otettava kaavoituksessa huomioon. Sen sijaan kellari 2 vaikutti niin modernilta, että sen muinaisjäännösstatus on mielestäni kyseenalainen, samoin kankaan pohjoisosassa olevat kivenottojäljet ovat varsin vähäisiä. Nämäkin voidaan mainita kaavaselostuksessa esimerkkinä alueen maankäytön historiasta.

Yllä mainittujen kohteiden lisäksi tarkastuksen yhteydessä tavattiin aivan kaava-alueen pohjoisrajan tuntumassa kellariksi tulkittu maakuoppa sekä kaksi pientä peltoalaa.

Kaikista tarkastetuista kohteista on kertomukseen sisältyvät kohdekuvaukset.

Kaavaluonnoksesta on pyydetty lausunto Museovirastolta

Oulussa 24.8.2010

Mika Sarkkinen
arkeologi
Pohjois-Pohjanmaan museo

PYHÄJÄRVI

Kohteen nimi:	Marjoniemi
MJ-rekisteritunnus:	1000015698
Määrittely:	Kivikautinen löytöpaikka
Peruskartta:	3321 07 HIIDENNIEMI
Koordinaatit:	p = 7049725, i = 3441032, z = n. 142 (Marjoniemen talo)

Marjoniemen talon alueelta on Kansallismuseon kokoelmiin saatu kolme kiviesinettä. Esineet ovat J. W. Castrénin vuonna 1886 keräämät kaksi tasataltta (KM 2477:4-5) sekä kourutaltoa (KM 2477:7). Toinen tasataltta (:5) mainitaan löydetyn Kutramoisen lahdesta Marjoniemen pellosta. Jo vuoden 1995 inventoinnin aikana selvitettiin, että Kutramoisen talo on nykyinen Taipaleensuun talo noin 1,7 km Marjoniemestä länteen (ks. Eero Matinolli (toim.) 1969, Suur-Pyhäjoen historia, s. 726). Mitä Kutramoisen lahdella tarkoitetaan, ei ole tiedossa. Muut kaksi esinettä mainitaan löydetyksi Marjoniemen talon pellosta.

Alueella toimii nykyisin Marjoniemen lomakylä. Leirintäalueen päärakennus sijaitsee noin 40 metriä vanhasta Marjoniemen talosta/torpasta etelään. Pihapiirissä on leirintäalueen huoltorakennus ja pari muuta rakennusta ja hieman etäämmällä sijaitsevat leirintäalueen mökit. Lisäksi alueella on laajat nurmella olevat alueet sekä tiestö mökeille ja parkkipaikat. Vanhoja talon peltoja on enää jokseenkin mahdotonta tarkemmin määrittää. Lomakylän omistaja Katariina Jaakonaho (Lomakyläntie 178, 86850 Hiidenniemi) kertoi, että vanhat pellot ovat sijainneet vanhan torpan vieressä. Tämä alue on nykyisellään niin muokattua ja rakennettua, että tarkkaa löytöpaikkaa on enää jokseenkin mahdotonta paikantaa. Maastollisesti lähellä järven rantaa oleva loivasti viettävä alue on voinut soveltua jopa asuinpaikaksi, mihin kahden esineen löytymisen samoilta sijoilta myös viittaisi. Nykytietojen perusteella kohde on määriteltävissä lähinnä tarkemmin paikantamattomaksi löytöpaikaksi.

Kohde tarkastettu 29.6.2010

Aiemmat tutkimukset:	ks. inv. 1995 M. Sarkkinen
Aiemmat löydöt:	KM 2477:4-5 (ja 7/Kutramoisenlahti?)
Kuvat:	PPM DG VH 5:2010:13:1
Kartta:	Peruskarttaote 3321 07 HIIDENNIEMI (1986).

PYHÄJÄRVI

Kohteen nimi:	Hyötylänlampi (länsi)
MJ-rekisteritunnus:	
Määrittely:	rakennusjäännös/tupasija, kellareita kivenottoaikka
Peruskartta:	3321 07 HIIDENNIEMI
Koordinaatit:	p = 7049262, i = 3440933, z = n. 142,5 (tupasija) p = 7049241, i = 3440957, z = n. 142,5 (kellari 1) p = 7049266, i = 3440915, z = n. 142,5 (kellari 2) p = 7049335, i = 3440965, z = n. 142,5 (kivenotto)

Marjoniemen Puturinlahden eteläpuolella sijaitsevan pienen Hyötylänlammen länsipuolella, lammen ja järven välissä, on matala kivikkoineen, sekametsää kasvava kumpare, jonka laen etelärinteeltä tavattiin muutamia historiallisen ajan jäännöksiä. Mäen eteläpuolella on maastossa selvästi erottuva vanha, vähitellen umpeen kasvava pelto. Pellon koilliskulmalla oli kaatuneen lautarakenteisen ladon jäännökset.

Pellon pohjoispuolella tavattiin noin 4 x 4 metriä olevan multapenkkaisten rakennuksen jäännökset. Jokseenkin pääilmansuuntien mukaisen rakennuksen luoteiskulmassa oli matalana sammalen peittämä kumpuna erottuva kiuaskiveys, jonka ala on noin 1,5-2 x 1,5-2 metriä ja korkeus noin 40–50 cm. Kyseessä on selvästi ns. tupasija eli suhteellisen iäkkään asuinrakennuksen jäännös.

Tupasijan lähellä on kellarikuopaksi tulkittu maakuoppa (kellari 1), jonka ala on noin 2,5 x 3-3,5 metriä ja syvyys runsas metri. Kuopan reunoilla on ja ympärillä on kookkaita kiviä. Mäenrintuuden alla idässä on vanhaa umpeenkasvanutta peltoa.

Edellisistä kauempana länsiluoteessa lähellä mökkitietä on näitä nuoremmalta vaikuttanut vallien ympäröimä kellari, jonka ala on noin 2,5 x 3 metriä ja syvyys noin metrin. Kellarin eteläseinällä oli noin metrin levyinen oviaukko.

Kankaan pohjoisreunalla tavattiin vähäisiä kivenoton jälkiä.

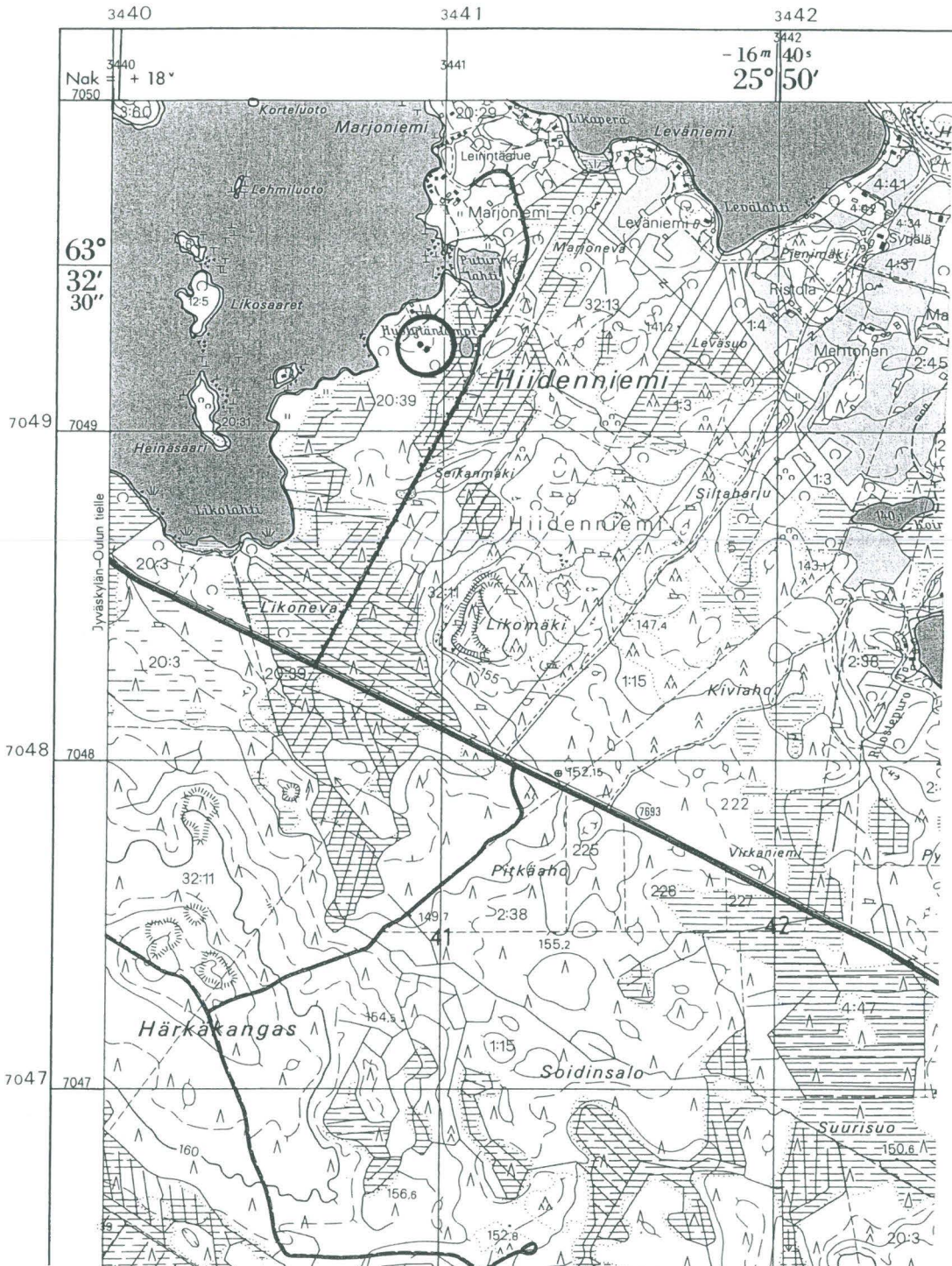
Tupasija ja sen viereinen kellari on mahdollista tulkita vanhan, ehkä useamman sadan vuoden ikäisen talonpoikaisen asutuksen jäännöksiksi. Hiidenniemen kylän Marjoniemi(Marjaniemi) nro 20 mainitaan uudistilana 1754 (Eero Matinolli (toim.) 1969, Suur-Pyhäjoen historia, s. 727). Tupasijan liittyminen Marjaniemen talon historiaan on epävarmaa, sillä kyseinen muinaisjäännöstyyppi vaikuttaa yleensä 1700-lukua vanhemmalta, ainakin pohjoisemmilla alueilla.

Kohde tarkastettu 29.6.2010

Kartta: Peruskarttaote 3321 07 HIIDENNIEMI (1986).

PYHÄJÄRVI, Hyötylänlampi (länsi)

TUPASIJA, KELLAREITA KIVENOTTOPAIKKA

P=7049262, i=3440933 (TUPASIJA)
 P=7049241, i=3440957 (KELLARI 1)
 PK 3321 07 HIIDENNIEMI
 Tark. 2010 M. Sarkkinen

PYHÄJÄRVI

Kohteen nimi: Marjoniemen pohjoiskärki

MJ-rekisteritunnus:

Määrittely: maakuoppa/kellari, peltoaloja

Peruskartta: 3321 07 HIIDENNIEMI

Koordinaatit: p = 7049932, i = 3441075, z = n. 142,5 (kuoppa)
p = 7050005, i = 3441105, z = n. 142,5 (pelto)

Aivan kaava-alueen rajan tuntumasta, mutta alueen ulkopuolelta, Marjoniemen kärjen korkeimmalta kohdalta aivan tavattiin kellarikuopaksi tulkittu maakuoppa, jonka ala on noin 2 x 3 metriä ja syvyys noin 60 cm. Lisäksi tämän pohjoispuoliselta suhteellisen loivasti kohti järveä laskevalta kivikkorinteeltä todettiin kivettömänä ja kasvillisuudeltaan hieman ympäröivästä maastosta eroavana kaksi pientä, arviolta noin aarin kokoista peltoalaa. Arvio perustuu paitsi näköhavaintoihin, myös muutamiin peltojen alueelle ja niiden ulkopuolelle tehdyistä koepistoista saatuihin havaintoihin. Lisäksi rinteessä oli muutamia epämääräisiä pieniä kuopanteita, jotka lopulta tulkittiin luontaisiksi kuopiksi.

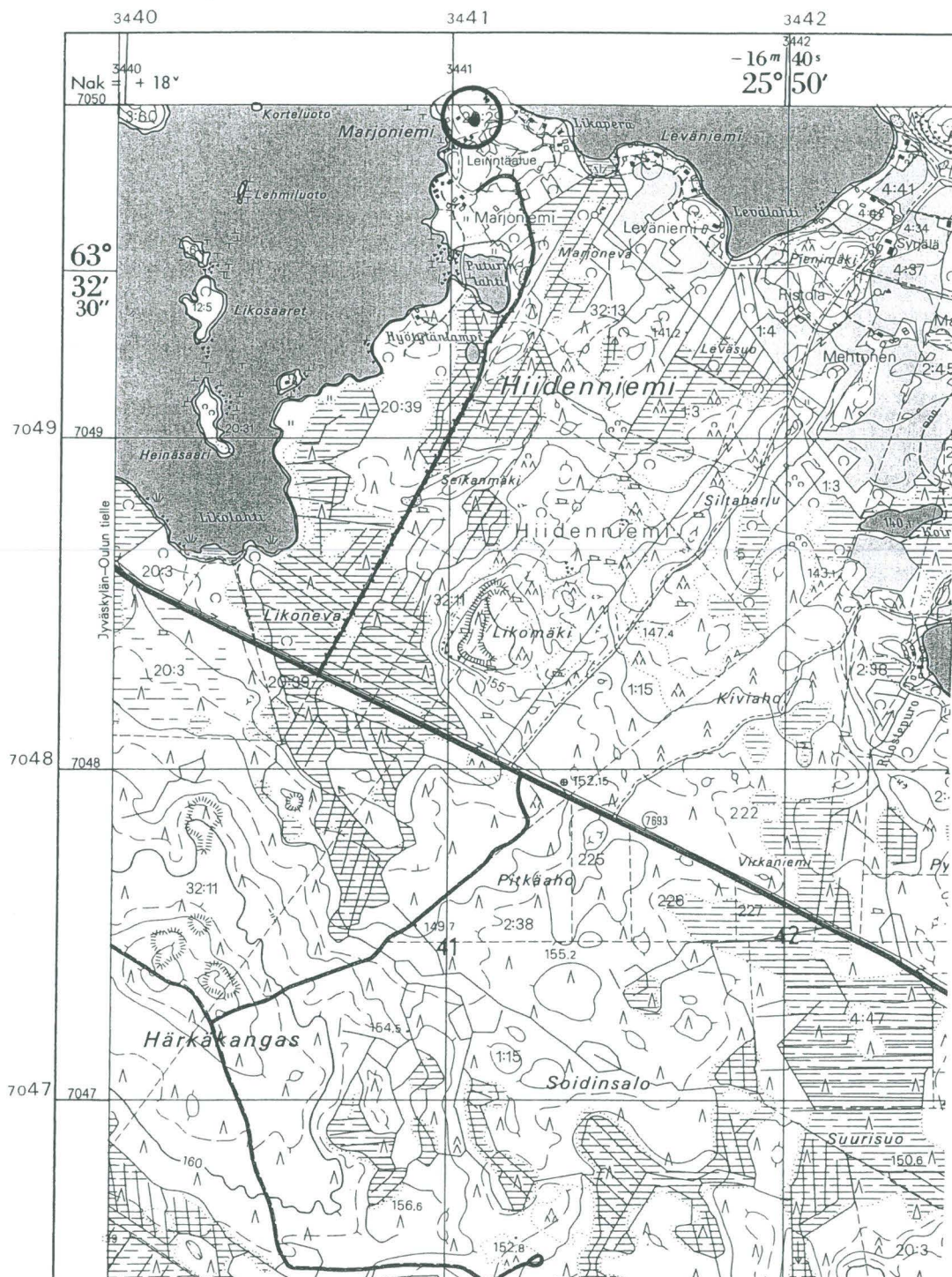
Sijainniltaan ja luonteeltaan tämä kohde on paremminkin liitettävissä Marjoniemen vanhan talon yhteyteen. Hieman merkillistä tosin on peltojen sijainti pohjoiseen laskevassa rinteessä, mutta ilmeisesti paikka on ollut suotuisa pelloksi, mahdollisesti jotakin tiettyä kasvia varten. Sen sijaan näitä pieniä peltoja ei nähdäkseni voi pitää Marjoniemen kiviesineiden löytöpaikkana. Rinne on paitsi tasaisesti viettävä myös varsin kivikkoinen, eikä kovin hyvin kivikautiseksi asuinpaikaksi soveltuva.

Kohde tarkastettu 29.6.2010

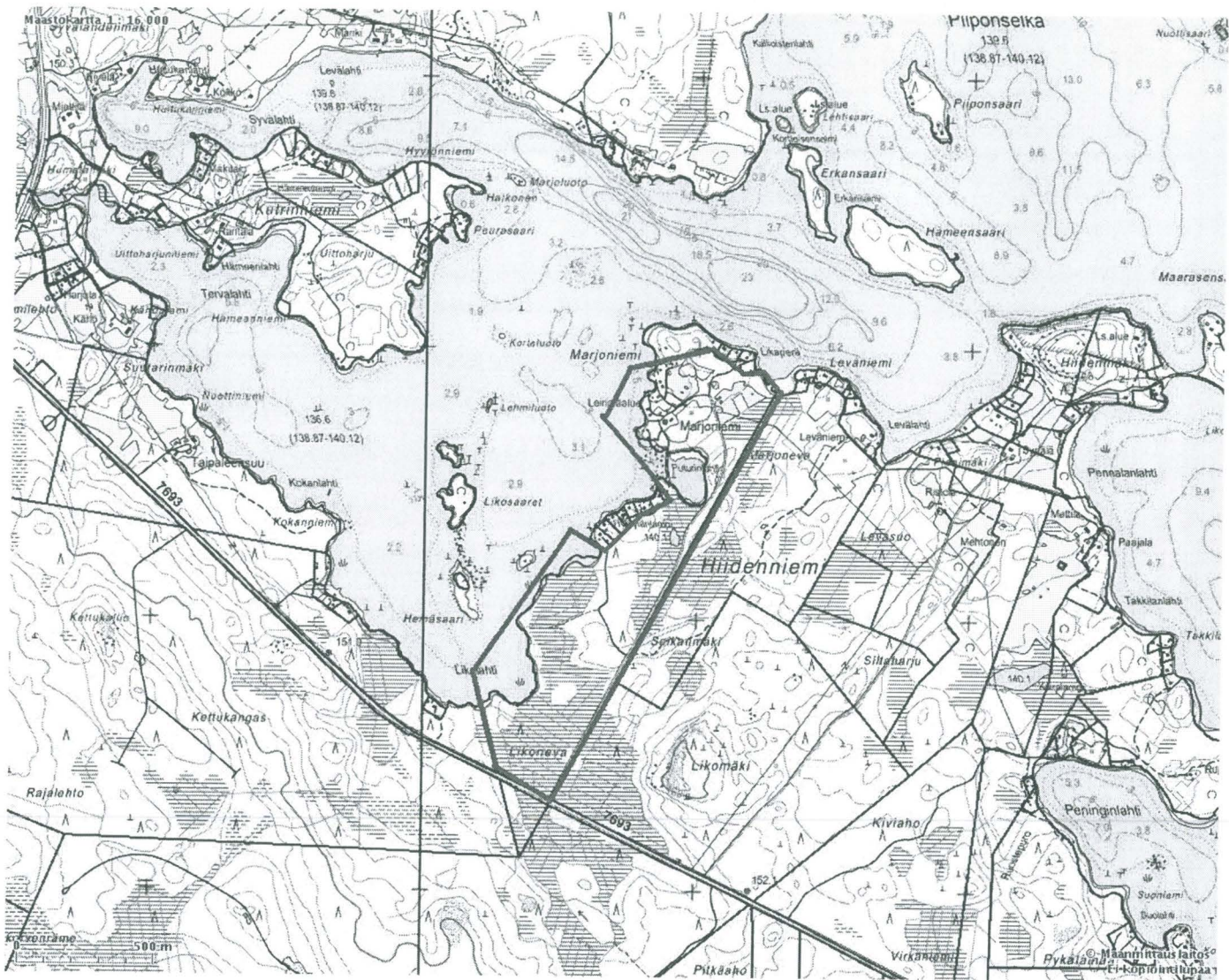
Kartta: Peruskarttaote 3321 07 HIIDENNIEMI (1986).

PYHÄJÄRVI, Marjoniemen pohjoiskärki

Maakuoppa/Kellari
Pelloja

P = 7049932, i = 3441075 (kuoppa)
 p = 7050005, i = 3441105 (pellot)
 PK 3321 07 HIIDENNIEMI
 Tark. 2010 M. Sarkkinen

Hiidenniemen Marjoniemen Lomakylän kaava-alueen rajaus